TD F d.22

2.30 €. Any 16. La Franja, juny de 2015

Nova fira a la Portellada

La 1a Fira de l'hort i el jardí va voler recuperar i mostrar les més de 150 espècies hortícoles que es cultiven al Matarranya. [p.4]

Serés, premi Serra d'Or

L'obra *La pell de la frontera*, de l'escriptor saidinenc Francesc Serés, va rebre el Premi Crítica 2015 Serra d'Or en la categoría de Narrativa. [p.8]

TEMPS DE FRANJA
digital.22
Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

Primavera a la Ribagorça

Fires, marxes senderistes, festes, romeries i activitats culturals floreixen a la Ribagorça a partir dels mesos d'abril i maig. [p.13]

Festa sí, llengua també

Morella acull la Festa per la Llengua, on va participar l'escola del Matarranya reivindicant els mínims per a la nostra llengua. [p.19]

El català i els partits d'Aragó

[p. 14]

Sumari

2 Cartes dels lectors
3 Editorial
4 Matarranya
7 Baix Cinca
10 Entrevista
12 Llitera
13 Ribagorça
14 Tema del mes
16 Aragó
17 Galeria de Personatges
18 Països Catalans
19 Reportatge

Imatge coberta:
«—¿Y que hay del catalán?
—Mmmm... ¿mande?»
(Muntage sobre fotos dels candidats a les Corts d'Aragó extretes de la premsa).

TEMPS DE **FRANJA** digital 22

Edita:
Iniciativa Cultural de la Franja
C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
• Associació Cultural del Matarranya
• Consells Locals de la Franja
• Institut d' Estudis del Baix Cinca-IEA
• Centre d' Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isabel Calaf
info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
Isabel Calaf • tempsdefranja@gmail.com

Consell de redacció:
El Matarranya: Josep M. Baró, M. D. Gimeno, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Carles Sancho.
El Baix Cinca: Pep Labat, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.
La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Josep Espluga, Glòria Francino i Josefina Motis.
Aragó: Màrio Sasot.
PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:
Marina Barrafon, Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramón Mur, Francesc Ricart, M. Teresa Serrano, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolín s.c.
info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

Cartes dels lectors

Ojo amb l'Esperanza Aguirre!

La nit electoral de 24 de maig, un cop van donar los resultats de l'alcaldia de Madrid vaig escriure un *tuit* que deia així: "Tremoleu, madrilenys. Espe ja està escanejant lo perfil moral dels regidors socialistes per a subornar-ne a tres. Ningú canvia de gran."

Dos dies més tard, els telediaris van interrompre la seua emissió per a donar una notícia d'última hora: "Esperança Aguirre oferia donar amb els vots populars l'alcaldia de Madrid al socialista Antonio Miguel Carmona per tal que no fos investida com alcaldessa Manuela Cármena, de 'Ahora Madrid'. Òbviament, els socialistes madrilenys van rebutjar immediatament l'oferta. Però Aguirre ja havia començat a escampar arreu la idea de que una batllessa com Cármena seria un desastre inadmissible per la ciutat de Madrid. El camí per al joc brut i la utilització de tots els mitjans per a aconseguir invalidar els resultats democràtics de les urnes ja s'havia iniciat. La demonització de Manuela Cármena i Podemos té com a finalitat crear un clima mediàtic de por al que puguen agarrar-se o justificar-se els regidors que es canvien de bàndol el dia de la investidura. Quan va succeir el "Tamayazo", Esperanza va escampar prèviament el "pànic" de que Madrid estigués governat pels comunistes (i sol hi havia dos diputats d'IU al nou parlament madrileny!). Esperem que el dia de la constitució de l'Ajuntament de Madrid no ens trobem amb l'absència o votació estranya d'alguns regidors socialistes.

Màrio Sasot

Progrés

Sembla que l'evolució de les persones, el progrés de la societat i de la política suposa acabar d'una vegada amb les hostilitats entre territoris, persones, i deformació de la realitat. És de veure la quantitat d'embolics que han sorgit amb una realitat tan simple com que a uns territoris perifèrics de Catalunya es parla català. Com a la Franja en aquest cas.

Per una banda diuen que reconèixer el que es parla així com a català es poc menys que una "invasió" de Catalunya. Per l'altra que on es parla català són territoris de Catalunya o així faran que sigui. Tant una consideració com l'altra tenen molt poca alçada ètica i una nul·litat intel·lectual impròpia de cap govern.

També són infumables els disbarats cap els catalans que el senyor F. Ricart apuntava a *TdF* anterior i altres sortides que es veuen plenes de malvolença i desconeixement. Al mateix nivell d'intolerables són els disbarats que venen dels separatistes, davant d'opinions raonables com estar a favor de la convivència i col·laboració entre totes las CCAA reconeixent la diversitat, cultura, llengua i altres peculiaritats de cada una amb equitat. Desqualificacions que qüestionen el nivell intel·lectual, la salut mental i tota valoració de la persona acompanyades d'insults i amenaces, sense escoltar ni entendre missatges diferents que la seva idea fixa. Tant de bo que el canvi de govern a Aragó posi la primera part al seu lloc. I tota la resta, que la pròpia dignitat humana hi posi remei.

Josefina Motis

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. ***Envia'ns les teues cartes,*** *tot indicant el teu nom i població, a:*
tempsdefranja@gmail.com

COMARCA DEL matarraña
INSTITUTO DE ESTUDIOS ALTOARAGONESES
Diputación de Huesca
Diputació de Lleida
INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

TEMPS DE FRANJA
Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó
SUBSCRIU-T' HI
T. 978 85 15 21
tempsdefranja@gmail.com

Recordem a tots els **subscriptors** de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

En venda a:
Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saidí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papelería Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

Porta Oberta?

El mes de maig ja s'ha acabat i tot el rebombori de les eleccions autonòmiques i municipals va desapareixent. Ara arriba l'hora dels pactes i tot el que això implica. Suposadament és ara quan els polítics han de defensar les seves posicions i quan han de demostrar que el fet de tocar poder no sempre té un preu ideològic.

Dels polítics i les seves propostes sobre la nostra llengua es poden dir moltes coses però la realitat és que durant la campanya les posicions no han estat ni totalment clares ni totalment valentes. De cara al Govern d'Aragó, l'anticatalanisme lingüístic ha continuat marcant els discursos, o almenys els ha condicionat, i per això ha quedat clar que un sarpat de vots a Saragossa pot justificar un atac destructiu contra la pròpia cultura aragonesa. De cara a les municipals, la cosa tampoc ha millorat gaire, potser el contacte més directe amb els candidats ha facilitat l'obtenció de suports, però mai d'una manera contundent.

Ara ens trobem en un punt de pausa, les aigües es van calmant, els esperits s'assosseguen i és important que els partits arribin a un acord per poder governar. Nosaltres esperem que el tema de la llengua no es quedi al calaix tancat amb clau i que els pocs partits que l'han tractat durant la campanya el defensin, i ho esperem perquè hem escoltat que pot haver-hi un canvi i ho volem creure, per una qüestió de pura supervivència.

Si finalment el canvi es produeix, diuen que vindran temps de nova política, diuen que ens hem d'oblidar dels polítics tradicionals, que tot canviarà, que s'escoltarà a la gent i es respectaran les diversitats. Aleshores, si tot això acaba sent veritat, les condicions amb què les administracions ens tractaran hauran de canviar per nassos perquè res no justificarà les agressions cap a la nostra llengua. Si la modernitat arriba, haurà d'arribar per tothom, i si no, no serà ni modernitat ni canvi.

Sembla que la porta és oberta, que la possibilitat de canviar alguna cosa existeix i ara el que hem de fer els habitants de la Franja és aprofitar-la i exigir que se'ns tracti amb respecte, que ningú pugui impedir-nos de parlar o escriure en la nostra llengua, que ningú torni a fer-nos sentir malament per parlar català i sobretot que els nostres polítics escoltin als que saben de llengües i deixin de fer el ridícul en temes de política lingüística. Això no és una broma, ens juguem moltes coses i com a ciutadans no hem de limitar-nos a somriure quan votem cada quatre anys sinó que hem de vigilar el que fa l'Administració i, ara que sembla que ens escoltarà, exigir els nostres drets sense miraments.

FOTOLIA

La Fira de l'Hort i del Jardí a la Portellada

// Carles Sancho

La Portellada va inaugurar l'1 de maig la primera Fira de l'Hort i del Jardí. D'esta manera la vila del Matarranya entrava a formar part de les mostres especialitzades que s'organitzen a la nostra comarca. Un munt d'activitats preparades per a oferir als visitants: parades, exposicions, presentacions, menjada popular, visites guiades a un hort i a un verger, actuacions infantils, cercavila i concert de les Bandes de Música, trobada de dolços, lliurament de premis, discomòbil per als jóvens, intercanvi de llavors... I una passejada tranquil·la pels carrers de la població per descobrir la vila i observar els balcons dels veïns plens de plantes boniques i sorprenents.

La fira vol recuperar i mostrar interès per les varietats hortícoles tradicionals del territori perquè no es perguen les més de cent cinquanta espècies que es cultiven als horts i que s'han de conservar. Com a exemple es diu que només de varietats de tomates al Matarranya se n'han comptabilitzat una cinquantena i que l'organització de la fira va encarregar-se de repartir entre els visitants a la mostra.

Un altre objectiu de la fira es fomentar els horts d'autoconsum tan importants a la comarca i els productes de quilòmetre zero i de temporada, que vinculen el consumidor al territori, eliminant les despeses del transports d'aliments. Una aposta que des de fa temps ja han fet seua molts restaurants del Matarranya.

Fira de l'Hort i del Jardí de la Portellada
COMARQUESNORD.CAT

La fira va tindre un èxit molt important de visitants i de participants en esta primera convocatòria per la implicació i col·laboració de tota la gent de la població i això ha fet que l'organització ja treballe per a donar-li continuïtat i millorar els continguts per a pròximes edicions després de la primera experiència molt positiva. Les fires tradicionals a la comarca van continuar dissabte i diumenge a Vall-de-roures amb la popular mostra Ramadera i Comercial.

L' ESMOLET

Tristan da Cunha // Carles Terès

Tinc una enciclopèdia que m'estimo molt. Es diu *Pueblos de la tierra*, de l'inefable editorial Salvat. L'edició en castellà és del 1981, però l'obra original *Peoples of the world* (Tom Stacey Ltd.) és del 1971. Vaig comprar-la de segona mà al mercat de Sant Antoni. A les guardes del primer volum (*África tropical - África meridional*) encara hi ha escrit en llapis i lletra de botiguer "10 Tomos ~~43.000~~ / 20.000" (pessetes), tot i que em sona que vaig endur-me-la per molt menys.

Me l'estimo perquè m'ha fet (i em fa) somniar molt. El color de les fotos (les que no són en blanc i negre) té aquell "emborratxament" tant típic de l'època, i els textos, de diversos autors, tenen una voluntat divulgadora molt estimulant.

Els meus articles preferits són els que parlen d'indrets ben remots, com la Terra del Foc i les illes perdudes de l'Atlàntic. Com Tristan da Cunha. Imagineu com ha de ser la vida d'un grapat de persones (menys de 300), en una illa de 98 km^2, a 2.000 km del lloc habitat més proper —la també remota illa de Santa Helena—, i a 2.400 km del continent africà. Segons l'enciclopèdia, tenen una societat "igualitària i anarquista", i més endavant aclareix "però anarquisme no significa mai desordre o menyspreu de les lleis; [...] en tota la seua història no ha conegut ni tan sols una baralla". Un paradís, ve-t'ho aquí.

Fa poc vaig "googlejar" per esbrinar-ne coses més actualitzades. Les fotos eren precioses, però no tenien aquest aspecte inquietant, remot, de les de la meua estimada *Pueblos de la tierra*. Potser per això m'agraden tant els llibres i, en canvi, els viatges sovint m'han decebut. No hi ha paisatge més estimulant que el que dibuixem dins la nostra imaginació.

Segona etapa de Noesis

// Carles Sancho

El 28 d'agost va obrir de nou les portes de Noesis a Calaceit després de divuit anys sense cap activitat cultural i artística. Antonio David, el seu nou propietari des del 2006, després de rehabilitar-lo, vol reprendre una nova i fructuosa etapa fidel a la seua trajectòria inicial, amb els necessaris canvis que s'adaptin als nous temps de retallades culturals. Així el 28 d'agost de l'any passat va inaugurar-se per acollir les activitats programades per a celebrar la concessió dels primers Premis Llibreria Serret de Literatura Rural. Taula redona per debatre la importància dels premis en llengua catalana amb la presència dels escriptors Carles Duarte, Àlex Susanna i Carles Terès, lectura de textos sobre Calaceit dels últims poemaris d'Àlex Susanna que té casa a la vila, presentació de l'Any Vinyoli pel seu Comissari Jordi Llavina i, per cloure els actes, *Estellés de mà en mà* espectacle sobre l'escriptor valencià a càrrec de Francesc Anyó i Borja Penalba. Quinze dies més tard, el 13 de setembre, es va fer la presentació del llibre de Xavi Ayén *Aquellos años del boom*, el relat d'una època en què els escriptors llatinoamericans relacionats amb Barcelona van sacsejar el món literari i alguns d'ells lligats a Calaceit com el cas del xilè José Donoso. Després va venir una entrevista de l'autor a càrrec dels periodistes i escriptors Sergio Vila-Sanjuan i Antón Castro. La firma de llibres posterior es va fer a un altre local vinculat al món cultural de Calaceit també propietat d'Antonio David: ARTS&MÉS. El nou promotor de Noesis anuncia una altra activitat propera durant els dies 13 i 14 de juny amb col·laboració amb l'ajuntament de la vila; un homenatge al poeta i escriptor manxec Ángel Crespo que va viure a la capital del Matarranya una part dels últims anys de la seua vida, concretament entre 1989 i 1999 i va voler ser enterrat a Calaceit. Molts dels seus amics i companys escriptors volen tornar a llegir la seua obra i estar present en la commemoració del vintè aniversari de la seua mort.

A poc a poc aquella antiga Fundació dirigida per francòfil Didier Coste, escritor i traductor de José Donoso i activista i divulgador de totes les creacions plàstiques, activa des de 1982 al 1996, en esta segona etapa intenta agafar el relleu per dinamitzar el món cultural i artístic. Aquí es van reunir els jurats per decidir l'atorgament dels primers premis Guillem Nicolau durant el Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana del 1986. Es van fer reunions per parlar de la *Gaceta del Matarraña*, una revista pionera de les associacions culturals comarcals dels 80, que una d'elles, al 1985, va acabar amb la intervenció desafortunada de la guàrdia civil i que, més tard, el Delegat del Govern va haver de demanar disculpes públicament per l'acció contra la llibertat de reunió dels convocats. L'edifici encara està decorat amb els quadres dels pintors que van passar per la institució i conserva a les rajoles del terra les empremtes de les pinzellades dels seus tallers. El 1988 Noesis, amb la col·laboració de la Diputació Provincial de Terol, convocava beques residencials d'estiu per artistes plàstics amb una dotació de 65.000 ptes mensuals d'una durada entre dos a quatre mesos i oferia les seues instal·lacions als becats: quatre tallers d'arts plàstiques, dos estudis d'escriptor, dos sales de conferències, laboratori de fotografia, premsa de gravat, instal·lació de vídeo i biblioteca. La imponent construcció de Noesis, magníficament restaurada en la part alta de la població, ara renovada, ha tornat a despertar del llarg període d'inactivitat i esperem i desitgem que continuï per molts anys.

Façana i sala principal de Noesis
ANTONIO DAVID I LAIA VAQUER

Maig, cada dia un raig

// Anna Solé Llop

No va ser la pluja, sinó fort vent que bufava divendres 15 de maig a Calaceit, el que no va impedir que anessin arribant els assistents a la VIII Trobada d'Estudi per a la Preservació del Patrimoni de Pedra Seca. Quaranta inscrits d'arreu del territori de parla catalana: Mallorca, Menorca, Andorra, País Valencià, Catalunya i de la Franja van presenciar i participar en les ponències i comunicacions que es van desenvolupar durant el tres dies de duració.

Del programa ja vam parlar en l'anterior número de *Temps de Franja*. Les activitats realitzades al voltant de la Trobada van tenir un ressò significatiu en la població. Amb la inauguració de l'exposició al Museu Joan Cabré, cedida per la Diputació de Tarragona *La pedra a les comarques de Tarragona i Terres de l'Ebre* es van obrir els actes més lúdics de la Trobada.

Durant el matí del dissabte 16 de maig, José Manuel Aragonés, escultor i picapedrer i Pepa Nogués, antropòloga, van realitzar un taller de pedra i fang a la plaça de la Vila amb la participació d'aproximadament uns 40 xiquets de 3 a 12 anys. Un cop acabat el taller, les obres realitzades van ser exposades al Teatre La Germandat on tothom va poder veure el treball fet pels xiquets.

Un dels actes que no va deixar indiferent a ningú va ser la intervenció artística de Rufino Mesa, el diumenge 17, en el seu homenatge a Brancusi. Abans, l'artista ens havia explicat el significat de l'obra efímera que anava a realitzar. Constantine Brancusi va ser un escultor romanès. Es traslladà a París el 1904 on es relacionarà amb Rodin. Aquí realitzarà la seva obra "El petó" a base de formes senzilles. L'escultor representa les figures d'un home i una dona fosos en un profund petó. Els personatges semblen simètrics, malgrat que la figura femenina està diferenciada per la lleugera inflor del seu ventre i el pit que envaeix l'espai de la figura masculina. Brancusi concep l'escultura com un bloc, de fet les figures no estan perfilades ni treballades. El bloc tosc contrasta amb la senzillesa de les formes dels personatges vinculant, així a les formes escultòriques més primitives.

Rufino Mesa envoltant de pedra a Ioli Valcells i M.M.
YOLANDA ALBALAT

El paral·lelisme d'aquesta obra amb la intervenció de Rufino Mesa és plausible. Dos persones diferents que a través d'un senzill acte d'amor s'uneixen i formen una de sola, coberts de pedra seca. La màgica intervenció en un indret adequat, prop de l'ermita de Sant Cristòbol, recreà una experiència estètica difícilment oblidable.

Ja ens les sessions més acadèmiques, vam poder assolir un dels objectius plantejats en la Trobada: posar el valor el patrimoni de pedra seca a la comarca històrica del Matarranya. A partir de la ponència *La piedra seca en los paisajes de la comarca del Matarranya* i de l'estudi de camp fet per Paloma Ibarra directora de la 'Cátedra Matarranya' de la Universitat de Saragossa, s'han encetat converses amb l'ajuntament de Calaceit per introduir aquest patrimoni arquitectònic com a element a protegir. És un primer pas per impulsar la iniciativa de crear un catàleg d'elements arquitectònics patrimonials en aquesta tècnica per a la seva preservació com element estructurador del paisatge rural i que constitueix un testimoni d'una activitat humana ancestral que ha modelat un tipus determinat de paisatge. A l'arquitectura de pedra seca se li atribueixen uns valors estètics, històrics, simbòlic i ecològics que van més enllà de la seva funció pràctica original.

És també una bona oportunitat per introduir, tal i conforme indica l'objectiu 4 de la Carta del paisatge de la comarca del Matarranya, accions directes encaminades a la preservació d'aquest patrimoni. Més informació en aquest document descarregable del web contratoderiomatarranya.org.

Per a concloure, la Trobada ha estat ben valorada pels assistents, segons es desprèn de l'enquesta de satisfacció efectuada, malgrat que s'haurien de fer millores en la comunicació i en el control del temps de les intervencions.

Mercoequip 2015 rep més de 16.000 visitants

// Rosa Arqué

Mercoequip, la Fira de l'Equipament Agrícola Industrial i Comercial de Fraga i Comarca, que es va fer a Fraga del 14 al 17 de maig, va rebre més de 16.000 visitants.

Javier Català, regidor delegat de Fires, va valorar positivament les dades: "Les previsions marcades s'han complert. Batem registres d'anteriors edicions". Santiago Escándil, l'alcalde de Fraga, va destacar l'alt nivell dels expositors participants: "El nivell era alt i les ponències són cada any de més nivell. La fira ha estat en aquest 2015 a un nivell excepcional. Com a alcalde, haig de felicitar a totes les empreses que participen i a totes les persones que fan possible el certamen". Alejandro Cabrera, director del Comitè Executiu qualifica també la fira de "molt professional".

D-gusta a la fira Mercoequip
AJUNTAMENT DE FRAGA

A més de les empreses, també s'hi van poder visitar stands d'institucions (Ajuntament, Comarques) i una mostra variada del teixit associatiu de Fraga. Després de passejar i mirar els stands de la Fira, els visitants podien menjar tapes i beure uns vins al espai D-Gusta, que des de 2011 és un dels més conscrits de la fira.

La Fira pretén convertir-se en un aparador de i per Fraga, Comarca i comarques veïnes. Des de l'organització caminen cap a un programa complert, amb activitats formatives, esportives o culturals dedicades a totes les edats.

Les ermites del Baix Cinca

// Redacció

Ermitas/Ermites/Hermitages és el títol de la nova publicació de "La magia cultural del Bajo/Baix Cinca", que es va presentar al públic amb motiu del Dia del llibre 2015.

El volum, una obra coral –com remarquen des de l'associació–, mostra fins a una vintena d'ermites de Fraga i comarca amb caràcter divulgatiu i proposa cinc itineraris per a fer-ne la visita. Algunes ermites encara estan en ús, mentre que d'altres només en queden restes i en algun cas només el testimoni de la memòria o documental. Els textos han estat redactats per diferents mans –Joaquim Salleras, Mary Zapater, Jacinto Bonales, Quim Gibert, Enriqueta González i Carlos Grifoll, entre altres– i es presenten en versió trilingüe per l'objectiu divulgatiu i turístic de la publicació. Cal dir que s'inclouen, quan s'han conservat, el gojos vinculats al culte dels sants patrons de les ermites. Les il·lustracions són abundants i destaquen les aquarel·les de Ramon Mesalles, Lolín Casanova, Enriqueta González, Tere Ibarz o Roger Comas.

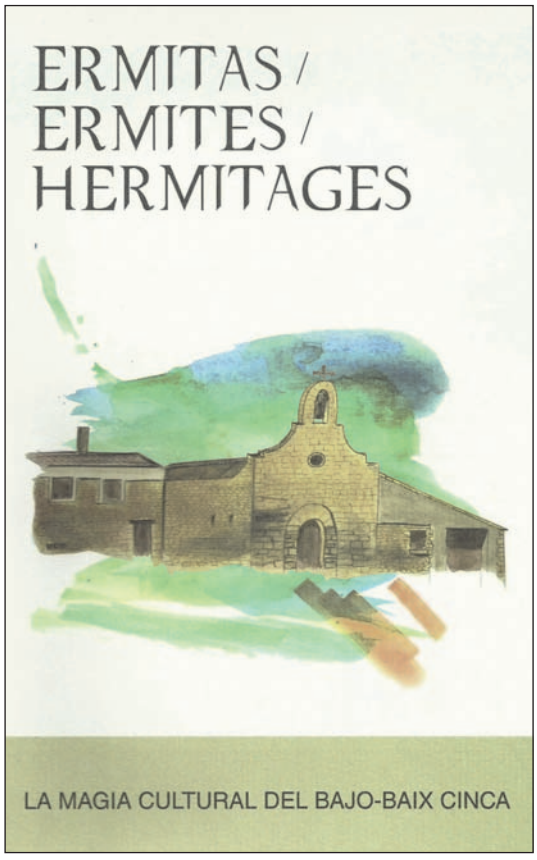

"La màgia cultural del Bajo/Baix Cinca" es va presentar en societat el passat setembre amb una recreació de la conquesta cristiana de Fraga i l'arribada de l'Orde del Temple. L'associació, presidida per l'empresària i pintora fragatina Lolín Casanova, aplega diverses persones amb inquietuds culturals i artístiques que volen contribuir a dinamitzar la vida cultural de la comarca. Si l'any passat van debutar amb la publicació del recull *Relatos, Llegendes, Stories*, amb llegendes tradicionals o de creació literària ambientades a la comarca, l'abril d'enguany "La magia" va commemorar els 400 anys de la publicació de la segona part d'*El Quijote* amb una lectura pública de l'obra en què van participar els alumnes de diferents centres escolars de la comarca i també persones adultes d'altres col·lectius.

Premi Crítica 2015 per a Francesc Serés

// REDACCIÓ

Francesc Serés ha vist reconeguda, un camí més, la seua trajectòria com a escriptor, en aquesta ocasió amb el Premi Crítica Serra d'Or en la categoria de Narrativa per *La pell de la frontera*, el recull de cròniques literàries sobre la immigració al Segrià i a la ribera del Cinca.

La cerimònia de lliurament dels Premis Serra d'Or en la seua 49a edició va tenir lloc dimecres 29 d'abril al Palau Moja de Barcelona, presidida per l'Abat de Montserrat, Josep Maria Soler. Altres premiats en diferents categories, fins a catorze, van ser Jordi Coca, en la categoria de Novel·la, Francesc Parcerisas, en la de Poesia, Josep Fontana, en la categoria de Recerca en Humanitats, o, en Teatre, com a millor espectacle dramàtic, la representació de *Lucrècia* de Joan Ramis –l'autor neoclàssic menorquí sota sobirania britànica–, dirigida per Sergi Marí.

El Premi Crítica Serra d'Or és un guardó instituït l'any 1967 per la revista *Serra d'Or*, que edita l'Abadia de Montserrat, i que premia les obres més destacades publicades l'any anterior en diferents categories: literatura i assaig –amb diverses modalitats–, teatre, recerca i literatura infantil i juvenil. Tot i que sense dotació econòmica –només una serreta d'or de solapa–, el Premi Crítica gaudeix d'un gran prestigi en l'àmbit cultural català.

Francesc Serés
ARXIU

Entre els autors franjolins reconeguts amb el Premi Crítica hi ha Jesús Moncada, per *Camí de sirga* i per *Estremida memòria*, el mateix Serés per *La força de la gravetat*, o, tot just l'any passat, la Mercè Ibarz per *Vine com estàs*.

Trobada de Carme Riera amb els seus lectors a Torrent

// REDACCIÓ

El passat 28 d'abril, la biblioteca de Torrent de Cinca va tenir una convidada de luxe: Carme Riera, escriptora i catedràtica de literatura espanyola. Riera va presentar el seu últim llibre, *La veu de la sirena*, en què reescriu la història de la sireneta de Hans Christien Andersen i la converteix en una dona del segle XXI, campiona de gimnàstica aquàtica.

L'escriptora va confessar que es tracta d'un llibre d'encàrrec que ha suposat tot un repte. "Quan m'ho van proposar m'estava bé, però m'he passat tot un estiu aclaparada, buscant-li el to, és molt difícil capgirar el conte respectant certs aspectes de la història original", va assegurar. Tot plegat, amb l'objectiu d'explicar "com l'amor és l'opi de les dones i com una vegada aconseguit, per a homes i dones resulta molt difícil reconèixer aquell que vam estimar, malgrat que moltes vegades el tenim al costat".

Riera també va parlar de la novel·la *L'estiu de l'anglès*, publicada el 2006 i que ha estat llegit al grup de lectura de la biblioteca de Torrent. "Sóc bastant irònica i m'agrada molt el sentit de l'humor, però literàriament l'havia practicat poc. M'he dedicat sobretot a escriure de coses serioses i no sempre m'ho he passat bé, i en canvi amb escrivint aquest llibre m'he divertit molt", va explicar. Els membres del grup de lectura van manifestar que també s'havien divertit d'allò més quan el van llegir.

Tractors, teatre i comerç a la Fira de Saidí

// Felip Berenguer

El passat 3 de maig va tindre lloc a Saidí la desena edició de la Fira Econature, hereva de la tradicional Fira, que des de moltes dècades, potser d'ençà les primeries del segle passat, es celebrava per a vendre animals, tant de cria com de càrrega, i de productes hortofructícoles.

Va ser un dia solejat i molt participatiu, amb molta gent als carrers i places gaudint de totes les activitats organitzades per l'Ajuntament de Saidí, la Comarca del Baix Cinca i empreses i comerços locals i forasters. Junt amb les típiques tendes de roba i objectes de regal, es podien veure per l'avinguda de Sant Antoni Abat, pati de les Escoles, carrer el Portal, carrer Major i plaça de Missa diferents estands de venda de llavors i planters d'arbres, alguns animals, tractors i altres peces de maquinària agrícola. També van cridar molt l'atenció del públic una mostra de col·leccions de motos i cotxes antics. Los xiquets van gaudir de la fantàstica actuació, a la plaça de la Constitució, del grup de circ i animació infantil La Raspa. En paraules de l'alcalde saidinès Marco Ibarz "va ser un dia genial, per a no oblidar".

Actuació de teatre a la Fira de Saidí
MÀRIO SASOT

ESTAMPES RIBERENQUES

La llengua que es parla sense parlar // Quim Gibert

En el relat *Sentir. El banc dels esguerrats*, inclòs en *Els ventres de la terra* (Columna, Barcelona 2000), el primer dels llibres de Francesc Serés, descriu com una euga, que traginava una càrrega de farina, era violentada pel mosso d'una farinera que «no parava de pegar-li». En Toni, un altre dels personatges de la narració, que contemplava l'escena prop d'un banc amb un grup de veïns, es va aixecar corrent cap al carro i «abraçà l'animal, primer al cos i després al coll». En Toni, «que no sabia parlar» i «desvariejava sovint», en va sortir malparat. Tant és així, que el mosso «encegat pel que estava fent», també va pegar-li, i l'euga, per rematar-ho, el va trepitjar: «després d'allò en Toni ja no va estar bé mai més». L'escriptor de Saidí detalla que quan el mosso pegava l'euga, «segur que estava pensant en l'encarregat», atès que «els treballadors del molí de blat eren els més maltractats de tota la comarca». L'esmentat molí, diu Serés, va haver de tancar «mig pel mal caràcter de la gent que el dirigia».

Entre la pagesia d'abans de l'arribada del tractor, l'euga era molt apreciada en un mas, tant a l'hora de llaurar el camp com de carretejar la collita. Em ve al cap quan so Pepeta, una fragatina que va treballar en el sector de la fruita, s'entusiasmava parlant de la seua euga. I del drama que va suposar el dia que, per vella, se'n va haver de desprendre. El citat animal representava un dels eixos econòmics de la família. Això explica que estomacar una euga fos una temeritat, un impuls contraproduent: l'equivalent a escanyar la gallina dels ous d'or o a serrar la palmera de l'oasi. En Toni, just el que no filava, fou l'únic veí que se va sentir cridat a tractar d'evitar el dany que se li infligia a l'animal.

Aquest arrelament a la terra, per mitjà d'una bèstia, també el fa servir Joan Lluís Lluís en *El dia de l'ós* (La Magrana, Barcelona 2007), novel·la situada en el Vallespir. El retorn de l'ós en aquestes contrades del Pirineu és senyal que els francesos abandonaran la Catalunya del Nord. Així ho assegura una llegenda. El rebuig a l'ós és tant explícit que, un pic detecten la presència del plantígrad, la gent de l'indret organitza una batuda fins aconseguir abatre'l. És a dir, hi ha simbòlicament una renúncia a recuperar la identitat lingüística. No hi fa res que la llengua territorial hagi estat i continuï sent bandejada per les institucions. El missatge és que allò català és una andròmina, que fa més nosa que servei. I que el progrés, la modernitat, el futur, només pot ser en francès.

Serés matisa que el parlar d'en Toni era «una barreja de riure, d'espant, de por fins i tot». El saidinenc ens ve a dir metafòricament que aquell qui sent dolor i s'angoixa, a més té enormes dificultats per expressar-se. I és que arran de certes crueltats, se't trenca la veu, no saps com descriure la barbaritat per fer-la creïble, ni com mobilitzar l'entorn. La passivitat dels que suposadament hi toquen, mentre l'euga és apallissada, també vindria a ser una renúncia: la de recuperar la dignitat lingüística. Els veïns presents en l'episodi semblen empeltats d'una modernitat, que encara fa més riure, la castellanoespanyola.

Quin és l'animal que camina sense caminar?, diu l'endevinalla. La serp, l'animal que s'ha de matar.

JUAN LUIS CAMPS, NOU PRESIDENT DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL DEL MATARRANYA

"La creació de la Comarca del Matarranya té a veure amb l'existència prèvia d'ASCUMA"

// CARLES SANCHO

El queretà Juan Luis Camps és des d'esta primavera el nou president de l'Associació Cultural del Matarranya que substitueix a Josep Maria Baró que ha estat quatre anys al front de l'entitat. Camps des de ben jove s'ha interessat per la cultura i a finals de la dècada dels 70, amb Antoni Llerda i altres companys, van formar l'Associació Cultural Gent Jove de Queretes amb la intenció de dinamitzar la cultura de la seua vila, una de les primeres entitats locals del Matarranya.

Llicenciat en Ciències del Treball per la UOC, és també Graduat Social, diplomat per EADA en direcció d'hospitals i va fer diversos cursos d'Història a la Universitat de Saragossa ja treballant, seguint la seua veritable passió.

Actualment és director de personal de l'Hospital Verge de la Cinta de Tortosa.

La vocació d'historiador sempre ha estat ben present en el personatge. Ha segut un dels principals promotors del Museu d'Arqueologia i Història de la seua vila i l'impulsor de les Jornades sobre la guerra civil que es fan a Queretes, amb la col·laboració de l'Associació Cultural del Medievo, durant la primera setmana de desembre i que l'any passat va arribar a la seua quarta convocatòria. Ha publicat diferents volums: *Cretas. Una villa de la Orden de Calatrava entre el Algars y el Matarranya* (2002), *Lledó, Arenys, Calaceit i Queretes: quatre pobles aragonesos al Bisbat de Tortosa* (2004), *Toni Llerda, terra i llengua* (2006) en col·laboració amb qui signa este escrit i *A costa de Cretas... La iglesia parroquial y la ermita. Dos joyas de la Corona de Aragón* (2008) amb col·laboració de Joan-Hilari Muñoz i Joan Yeguas.

Una altra de les seues passions i aficions és el senderisme i recorreguts patrimonials. Especialitzat en el seu poble, comarca i Ports de Beseit plasma els seus itineraris amb fotografies que comparteix de manera sistemàtica amb els amics i públic a través de la seua activitat a Facebook, amb l'objectiu de divulgar la riquesa patrimonial dels nostres pobles.

Juan Luis Camps
CARLES SANCHO

Pregunta. *Quina valoració fas dels més de 25 anys de l'Associació Cultural del Matarranya?*

Resposta. Molt positiva. Ha complert amb escreix els objectius que la van justificar inicialment. S'ha de recordar que en aquell moment no hi havia cap ens comarcal defensor de les característiques pròpies d'aquest territori. Crec que la mateixa existència de la Comarca del Matarranya com a ens administratiu és fruit en part de la creació d'ASCUMA. Com a més rellevant destacaria la gran dignificació de la cultura pròpia d'aquest territori i especialment de la llengua, del català, evidenciat en la publicació de nombrosos llibres específics i en un curt espai de temps.

P. *Quines línies d'actuació i de prioritats ha de seguir l'entitat que presideixes, segons el teu criteri?*

R. Sense abandonar les línies de dignificació de la nostra cultura i llengua actuals, ajustades a la disponibilitat pressupostària, crec que hem de centrar-nos en la divulgació del nostre ric patrimoni cultural i alhora treballar per l'ús social del català especialment a l'escola i entre els joves de la comarca.

P. *Eres el segon president d'ASCUMA de Queretes, el primer va ser l'Antoni Llerda quan es va fundar l'associació. Quins records*

Juan Luis Camps
CARLES SANCHO

guardes d'aquell amic i lluitador de la llengua i la cultura de Queretes i del Matarranya?

R. Toni era com un germà. Vam fer moltes coses junts, algunes inconfessables. Eren uns altres temps. Va ser una pèrdua insubstituïble i van quedar molts objectius al tinter que poc a poc hem anat redreçant. Per a Toni el patrimoni cultural en totes les seves vessants era una prioritat. Va deixar bona llavor.

P. *Com ha anat la teua primera representació oficial al Matarranya en la Trobada de la Pedra en sec als territoris de parla catalana celebrada a Calaceit?*

R. Molt fàcil gràcies a la Cèlia Badet, secretària d'ASCUMA, i a l'Anna Solé, coordinadora de la Trobada.

P. *Quina valoració en fas?*

R. Comentava amb l'alcalde de Calaceit la sorpresa pel gran nivell de la Trobada. Els ponents i treballs presentats han estat magnífics i d'una gran qualitat. L'organització perfecta. Els temes lúdics immillorables: l'homenatge a l'escultor Constantin Brancusi sorprenent i commovedor; l'actuació de Pep Gimeno "Botifarra" va posar la guinda de la manera més favorable i simpàtica ressaltant la unitat cultural indiscutible amb el País Valencià.

P. *Enguany la Trobada Cultural del Matarranya es fa a Aiguaviva i conflueixen ASCUMA i Clarió. Com veus esta col·laboració entre entitats que coincideixen en els objectius?*

R. Aquest és el camí: col·laboració amb les organitzacions i administracions del territori, especialment amb les que tenen entre els seus objectius la promoció de la cultura.

P. *Que es faça a Aiguaviva a l'extrem del territori lingüístic en la confluència entre Aragó, Catalunya i el País Valencià. Que creus que pot aportar?*

R. Bé, és la història de sempre. Som zona de cruïlla. Exponent màxim de la diversitat cultural i de la necessitat de respectar-la. En el tema de la llengua hem de fer entendre que estem per conservar les diferències dialectals de cada poble i que això és una riquesa. Tinc seriosos dubtes sobre els processos de normalització i per això estic en contra de decisions que obliguin a triar en el tema de l'idioma. Especialment quan, com tots sabem i ens dol, l'idioma no és una prioritat per a la majoria dels habitants d'aquestes terres. D'aquest tema en podríem parlar molta estona. A Aiguaviva ressaltarem la riquesa de la diversitat i la reivindicació del seu sonor dialecte.

«Treballar per a l'ús social del català especialment a l'escola i entre les joves de la comarca»

P. *Una altra activitat cultural que tu coordines amb un èxit prou contrastat, amb el recolzament de l'Associació Cultural del Medievo, són les Jornades de la Guerra Civil Espanyola durant la primera setmana de desembre. Què ens pots avançar de la programació d'enguany?*

R. El tema de la Guerra Civil no s'esgota mai però evidentment pot deixar de ser motivador per als no especialistes o estudiosos després de quatre Jornades de caràcter local. Per tant aquest any entrarem més en la Postguerra i probablement en un àmbit més comarcal. Estic en procés de redefinició i també de lligar-ho a les activitats periòdiques d'ASCUMA.

Gràcies per l'entrevista Juan Luis, un plaer.

Les escoles infantils de la comarca signen un conveni de col·laboració

// Josefina Motis

A darrers d'abril a la Llitera s'ha signat amb els Ajuntaments de Binèfar, Tamarit, El Torricó, Alcampell, Esplús, Albelda i Vencilló, un conveni en el que el responsable de la comarca es compromet a transferir a aquests ajuntaments el fons que rebi del Govern d'Aragó pel manteniment de les escoles infantils al 2015.

Les quantitats sumen 302.000€ que es repartiran segons valori el Govern d'Aragó les necessitats de cada localitat i es liquidaran trimestralment. Amb aquests mitjans els pobles que disposin d'aquestes Escoles d'Educació Infantil Municipal programen les seves activitats per atendre a nens i nenes de 0 a 3 anys en el curs 2015-2016.

Com exemple a Albelda és oberta la preinscripció, a l'escola infantil "Lo niu"; es pot fer personalment al centre, o entrant a la web www.albelda.es, on hi ha el formulari, correu electrònic i telèfon adient.

Lo Niu té instal·lacions adequades, un edifici oportú, assolellat amb pati exterior a un punt tranquil del poble.

Aquesta escola infantil es oberta tot el curs escolar incloent Setmana Santa, Nadals i mes de juliol. Amb horari de 8 del matí a les 6 de la tarda, amb servei de menjador opcional. Ja compta amb un temps d'experiència, té serveis de qualitat i personal qualificat.

Guarderia infantil
ESCUELASDEHUESCA.COM

A més de cuidar les seves necessitats pròpies de nens petits i la relació entre ells i els adults, es treballa principalment en la percepció de la realitat que els envolta dins i fora de casa, tenint en compte que aquestes criatures aprenen del món que els envolta mitjançant els sentits.

En aquest sentit la pròpia escola va publicar un article a *La Rambla* 38 amb unes propostes d'exercicis d'estimulació en cada sentit del cos.

L'oïda amb tantes possibilitats de fer notar sorolls, de motors, d'animals, dels electrodomèstics i objectes casolans, instruments musicals, cançons etc.

L'olfacte amb els productes d'higiene, menjars, plantes, flors...

El gust s'estimula amb la degustació de diferents combinacions, distingir els dolç i salat, el gust de diferents fruites. Es recomana als adults que experimenten a la cuina.

L'estimulació tàctil fent notar la diferència entre diferents objectes i materials.

Per la vista hi ha jocs i estimulants amb colors des de molt petits, a més d'anar distingint els que els envolta, amb objectes i diferents llums i ombres.

DONES

Teresa de Cepeda y Ahumada (Gotadendura, 1515-Alba de Tormes, 1582) // M. Llop

També coneguda com Santa Teresa de Jesús o Santa Teresa d'Àvila. Monja carmelita, reformadora de la seua orde, fundadora de les carmelites descalces i els carmelites descalços amb la col·laboració de Joan de la Creu i d'Antonio de Jesús, autora d'obres de gran valor teològic, místic i literari. El papa Gregori XV, el 12 de marc de 1622 la va anomenar Santa i fou proclamada Doctora de l'Església per Pau VI. Descendent per via materna de jueus, des de petita fou aficionada a la lectura de llibres de cavalleries i poesia. L'any 1534 va ingressar al convent carmelita de l'Encarnació de la ciutat d'Àvila, d'amagat de la seua família. Tenia experiències místiques, el seu confessor, sant Francesc de Borja, li donava ànims per a viure la seua espiritualitat. Més endavant, el frare franciscà Pere d'Alcàntara esdevingué el seu guia espiritual. Teresa de Jesús va ser una dona lluitadora, el 1579, la Inquisició va iniciar un procés contra ella que el rei Felip II va tancar sense ser jutjada. En un viatge de Burgos a Alba de Tormes, emmalaltí i morí al convent reformat d'Alba, la nit del 4 d'octubre, l'any en què el Papa Gregori XIII va canviar el calendari julià pel nou calendari gregorià. Les obres de la santa tenen intenció didàctica amb una prosa espontània, expressiva. *El llibre de la vida, Camí de perfecció...* i tantes altres obres literàries. Teresa de Jesús ha estat motiu de diverses obres literàries, musicals, cinematogràfiques i teatrals.

Primavera activa a la Ribagorça

// Glòria Francino

Ja fa dia, i la vida al camp comença a reeixir després de l'esmorteït hivern. Els sembrats verdegen, els horts llaurats esperen les primeres plantes d'hortalisses, el sol calenta més de l'acostumat, i la vida de pagès també té els seus moments de diversió al voltant del solsticis des que les societats es van establir en llocs determinats del planeta.

Ací dalt, a la Ribagorça, diguemne mitja, ja que som al límit entre l'Alta i la Baixa, últimament han proliferat activitats com les fires noves, ja que la major part de les antigues han desaparegut. L'11 d'abril a Areny es va celebrar la Fira del *jabalí* –per què no del porc fer, nom amb el que es designava aquest animal quan jo era xica?–, amb nombroses activitats, paradetes artesanes i premi als gossos que millor segueixen el rastre dels animals. Al Pont de Montanyana, el 23 de maig, es fa la Fira de primavera, amb venda de productes del país i artesans.

Igual que a tot arreu, s'han posat de moda les caminades pels indrets que abans eren camí diari de la gent, entre les quals cal destacar la de Carenes, que va de pobles del municipi del Pont de Suert (Alta Ribagorça) fins al municipi de Tremp (Pallars Jussà). El 2 de maig, l'Associació d'Amics de la Terreta organitza la Caminada dels mocadors, per a recordar els pobles de la Terreta, que tot i ser del Pallars Jussà, tenen més a prop la Ribagorça. Més de 100 persones van seguir el recorregut de 31 km pels Masos de Tamúrcia, La Torre de Tamúrcia, Torogó, Aulàs, El Castellet, Sapeira, Orrit i nombrosos masos que conformen la Terreta, i van contemplar uns paratges naturals espectaculars, resguardats per la muralla de Sant Gervàs.

A més a més al mes de maig, 'mai' per als ribagorçans, comencen les festes majors i devocions a les ermites o capelles, que són visitades com a mínim una vegada a l'any: Sant Gregori a Sopeira, el 9, Sant Isidre a Sobrecastell, el 15, Les Capelles al Pont de Montanyana, la Mir a Escarlà, celebren el 17, El Sant Crist a l'església d'Areny el 23, la Mare de Déu de la Mola, on fan l'aplec els pobles de l'Alta Ribagorça: Buira, La Torre de Buira, Sirès, Bonansa i El Pont de Suert el dia 30 de maig... Aquest seguici d'ermites demostra la importància que va tenir la religió i l'art en època medieval en aquestes contrades, totes elles al voltant del Monestir d'Alaó (Sopeira), el complex medieval templer de Montanyana, presidit per Nostra Senyora de Baldós i Sant Joan, i el desaparegut Monestir de Lavaix (El Pont de Suert).

Ermita de Sant Gregori
GLÒRIA FRANCINO

I aquells que vulguen anar més lluny en el temps, poden visitar el Museu dels Dinosaures d'Areny, on s'hi conserven les restes de l'arenysauri, i caminar per les rutes indicades que els portaran als jaciments i petjades d'aquests éssers. En aquesta vila també es pot visitar el Museu d'Interpretació de la Ribagorça, que dóna àmplia informació sobre la comarca: geologia, botànica, fauna i art romànic sobretot.

Qualsevol d'aquests indrets endinsa al caminant en la història, l'art i la natura, en un *locus amoenus*.

TOT ENSENYANT LES DENTS

El dret a la informació // Ramon Sistac

No sóc gaire donat al consum de debats i propaganda electorals; per a fugir de la realitat m'estimo mil vegades més l'alcohol i els greixos saturats. No voldria pas, tanmateix, que se'm malinterpretés: la propaganda és un dret, i tothom ha de poder expressar les seues idees, en públic o en privat. Però als debats radiofònics i televisius hi ha de tot menys, precisament, debat. Els participants, normalment immersos en un guirigall insofrible, estan tothora pendents del posat propi i de deixar anar la frase impactant que els permeta fer-se seu el públic, i ningú no perd el temps escoltant les raons de ningú. En comptes d'un partit de tennis a diverses bandes, pareix en definitiva una sèrie de jocs de pilota individuals, jugats en paral·lel. I, pel que fa als anuncis o espots, encara són pitjors. No es diu ni s'argumenta absolutament re; és limita tot plegat a llançar eslògans o consignes, en el millor dels casos, o directament merda, justificada o no, sobre els contrincants. A la vista de tot això, em meravella que l'abstenció no siga encara molt més alta.

Però hi ha aspectes que encara em preocupen més. Per què s'ha de malmetre el diner públic amb anuncis que fan referència exclusiva a les grans capitals? Jo, que visc, treballo i voto a Lleida, per què m'haig d'empassar les aventures de Trias, Collboni o Colau? Què n'haig de fer? Si ni tan sols les coalicions coincideixen amb les de la meua ciutat... I què n'hem de dir, dels pobles? Si tothom diu que s'hi vota les persones, a sant de què cal empassar-se la propaganda dels partits estatals? I cal permetre que un partit, a les municipals, parle de si han apujat les pensions o no, de si hi ha recuperació econòmica o no? Té a veure això alguna cosa amb la gestió local? I, encara més, per què es distribueix el temps en funció del resultats de les eleccions anteriors? I els nous partits i les noves coalicions, què? Algú ha vist mai que en una cursa d'atletisme els corredors no ixquen mai de la mateixa línia (o que ni tan sols els deixen situar-s'hi)?

Em sap greu, perquè redacto açò abans de les eleccions, i els meus encara no han perdut. Imagineu-vos com estaré d'emprenyat en el moment que ho llegireu...

ANÀLISI DELS PROGRAMES I LES DECLARACIONS DE LES OPCIONS POLÍTIQUES QUE ES PRESENTEN A LES ELECCIONS

Els partits aragonesos i la llengua catalana[1]

// José R. Noguero de Llano. Moviment Franjolí per la Llengua

És temporada de campanya electoral a l'Aragó, comunitat autònoma a la què hi pertanyem els habitants de la Franja de Ponent, i on coincideixen enguany les eleccions municipals amb les autonòmiques.

Des del Moviment Franjolí per la Llengua hem analitzat les diverses opcions polítiques mitjançant les seves declaracions públiques anteriors, els seus programes i demés documentació electoral per tal de saber com són les formacions polítiques aragoneses, en absència de forces clarament catalanistes, respecte a la llengua catalana a la comunitat autònoma.[2]

Antecedents

Primer de tot hem d'observar com ha estat tractada anteriorment la llengua pròpia dels franjolins. Com a data de referència trobem la Declaració de Mequinensa del 1983, on més d'una trentena d'ajuntaments de la Franja reclamaren la presència del català a les escoles dels seus respectius pobles. Dit document encara avui dia és la base amb la qual es recolza la voluntarietat de l'assignatura de "català" a l'ensenyament de les zones de predomini catalanoparlant. Tot i les bones intencions i la línia que s'obria amb aquest fet, l'estancament de la situació és evident i l'estatus de la llengua roman fora de l'oficialitat. Estancament fins el retrocés actual, on aquest mínim bagatge del català a l'educació es troba en entredit.

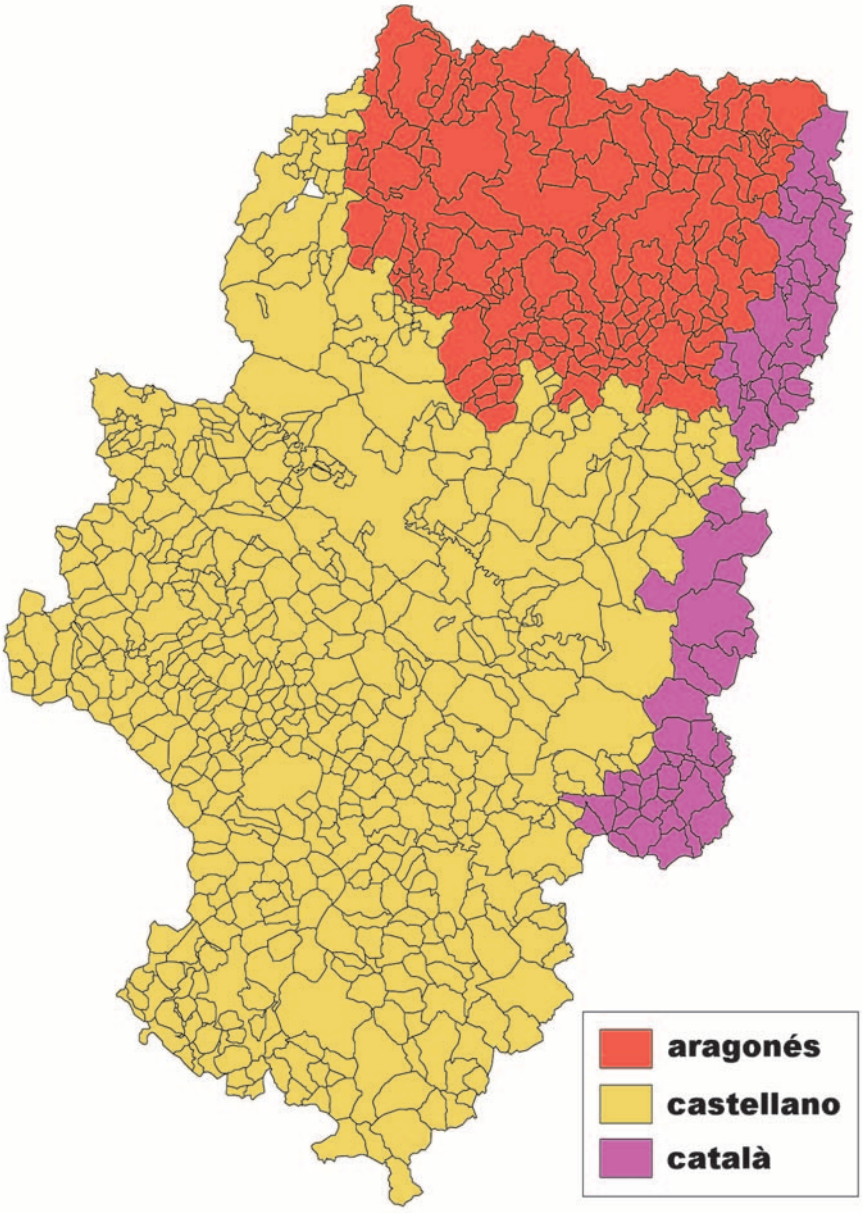

Mapa de les llengües d'Aragó

La polititització de la denominació i l'ús de la llengua i el graner de vots que podia sorgir de l'anticatalanisme va anar alimentant una posició regionalista aragonesa, des del PP i des del partit frontissa durant trenta anys de la política aragonesa: el Partido Aragonés, basada en el suposat foment de les modalitats pròpies de cada poble de la Franja, així com les múltiples denominacions locals del català (a més del "Chapurriau"), en clara contraposició amb la unitat de la llengua (si bé des de l'ambigüitat i amb excepcions locals) i a la posició geogràfica catalano-

1. Article aparegut al blog del Moviment Franjolí per la Llengua el 18 de maig de 2015. Tot i que, a l'aparició d'aquesta revista les eleccions ja hauran tingut lloc, considerem interessant la seua publicació per, a banda del seu valor indiscutible com a document de consulta, poder comparar la posició de les forces polítiques una volta accedeixen a llocs de responsabilitat o a l'oposició.

2. Fa 4 anys dues formacions catalanistes concorreren a les eleccions locals de Calaceit (Entesa per Calaceit_ERC) i del Pont de Montanyana (Convergència Democràtica de la Franja) obtenint ambdós representació als municipis.

cèntrica de "Ponent" substituint-la per l'aragonesa d'«Oriental», afavorint l'estrangerització del català normatiu o estàndard a les comarques catalanoparlants d'Aragó. El naixement d'entitats afins a aquests propòsits com la FACAO (Federación de Asociaciones Culturales del Aragón Oriental) ajudà a conrear més confusió creant un folklorisme local teòricament reivindicatiu de la tradició històrica pròpia (Fur de Jaca, llemosí, etc) amarat d'un espanyolisme militant molt evident

---

En referència, novament, de la història del català a la Franja, recordarem les següents dates: 1999, 2009, 2013 i 2015.

El 1999 s'aprova amb gairebé quòrum a l'hemicicle aragonès, a excepció del PP, la llei de Patrimoni Cultural que assenyala, per primer cop, la intenció que s'oficialitze i que es considere l'aragonès i el català com a llengües pròpies de l'Aragó, i que així deurà constar a l'Estatut d'autonomia (l'Estatut del 2007 parla de "modalitats lingüístiques").

El 2009 el govern socialista presidit pel ribagorçà de Bonansa Marcelino Iglesias aprova una "Llei de llengües" que reconeixia com a pròpies la llengua catalana i aragonesa (novament fugint de l'oficialitat), amb el suport de la CHA i el consentiment del PAR (soci de govern aleshores del PSOE). Es preveia la constitució de sengles acadèmies lingüístiques (aragonès i català d'Aragó).

El 2013, ja amb el govern PP-PAR, iniciaren la deconstrucció de "agosarada" Llei de llengües i passà, contra tot criteri acadèmic, a denominar l'aragonès com a "Lengua Aragonesa Propia del Pirineo y del Pre-pirineo"(LAPAPYP) i al català com a "LAPAO" (Lengua Aragonesa Propia del Àrea Oriental).

En l'any en curs, el 2015, està quedant palesa la voluntat del govern aragonès de desmantellar el minso ensenyament voluntari en llengua catalana a la Franja, com s'ha vist a Vall-de-roures o a Mequinensa (on titllaren el català com a "Oriental" als informes de l'alumnat).

Havent recordat alguns moments claus de la història de la nostra llengua, passem ara a analitzar quina és la posició respecte al català dels partits amb possibilitats de treure representació a les Corts aragoneses:

El Partit Popular d'Aragó és un dels principals causants de l'actual situació de retrocés del català. I les seves polítiques vers la llengua es manifesten amb tota la seva virulència al País Valencià o les Illes Balears i també a les comarques franjolines. La tristament famosa falca de ràdio sobre la imposició del català és un exemple de com les gasta aquest partit, que va signar la defunció de l'antiga Llei de llengües i està institucionalitzant la denominació de LAPAO. És llavors una formació netament contrària a la llengua catalana.

El Partido Aragonés, precursor de denominacions estrambòtiques del català com "Chapurriau" o "aragonès oriental", fou l'impulsor d'entitats com la FACAO o la plataforma No Hablamos Catalán. Aquest partit diu defensar les denominacions estrictament locals (tamarità, fragatí, etc.) mentre ajuda a imposar el terme "d'aragonès oriental", de caràcter totalment acientífic. Defensen que el terme "català" només es circumscriu a Catalunya, atorgant un caràcter patrimonial de l'Aragó a la llengua pròpia de la Franja (si la Franja pertany a l'Aragó no pot parlar català sinó aragonès oriental). L'excepció que confirma la regla podria ser la secció local del Matarranya, que empra la llengua normativament i on, fa poc, l'alcalde de Vall-de-roures admetia que parlava català. Aquest partit, queda clar, mai no ha donat suport al català de la Franja.

El Partido Socialista Obrero Español, inicialment, fa costat a la cooficialitat del català i de l'aragonès en les seves respectives zones de predomini lingüístic, tot i que va aprovar la Llei de llengües just abans d'acabar legislatura i d'un mode tímid i descafeïnat (tot i no negar l'avenç que hauria suposat per la llengua). Darrerament la seva posició sobre el tema lingüístic s'ha fet més boirosa i sembla que no volen entrar en aquestes polèmiques, si això els dificulta tornar al poder de la DGA.

La Chunta Aragonesista, tal i com diu al seu programa electoral de 2015, vol "presentar una nova llei d'obligat compliment que sigui el primer pas vers la futura cooficialitat en tot allò relatiu a la promoció, difusió, recobrament, conservació, ensenyament i normalització de l'ús de l'aragonès i el català en la vida econòmica i social". Malgrat això els hi manca una visió més global de la cooficialitat, com seria que estigués reflectit a l'Estatut. Tanmateix és una de les opcions polítiques que recolzen seriosament, la susdita cooficialitat, si ve li donen preeminència a l'aragonès.

Izquierda Unida, en referència també al seu programa electoral de 2015, té un apartat referent a la política lingüística que diu amb claredat la seva intenció de cooficialitzar el català i l'aragonès, a més que passés a ser requisit obligatori el seu ensenyament a les seves zones de predomini lingüístic, entre d'altres propostes que demostren el compromís d'IU respecte la pluriculturalitat de l'Aragó.

De Ciudadanos, en ple procés d'expansió per les Espanyes, poca cosa es pot dir després de signar el següent document al costat de la PNHC denunciant "l'imperialisme català". El seu rebuig al català de la Franja és evident.

PODEMOS ARAGÓN es mou dins l'ambigüitat. Si fa uns dies podríem haver dit que defensava la triple cooficialitat de llengües a l'Aragó, recentment el líder del cercle aragonès, Pablo Echenique, va deixar clar que la desproporció de parlants entre el castellà i l'aragonès i el català dins la comunitat no fa lògica l'aposta d'igualtat lingüística.

Per ampliar informació:

• Replega de referencias a as luengas propias de Aragón en os programas electorals (PDF descarregable)

• Proposta lingüística de l'IEBC i resposta dels partits del Baix Cinca (PDF descarregable)

• *Aragó: El procés conservador per erradicar el català i l'aragonès de la legislació*. José Ignacio López Susín i Natxo Sorolla

Desert un cop més el premi Arnal Cavero-Guillem Nicolau

// José Miguel Gràcia

Amb data u de març del 2013 el BOA publicava el decret regulador dels premis de creació literària i del llibre d'Aragó. Entre altres disbarats, l'esmentat decret fusionava en un sol premi el Guillem Nicolau en català i l'Arnal Cavero en aragonès. En aquella data ja vaig escriure al meu blog un petit article sota el títol "Han mort els premis literaris d'Aragó". No calia ser massa agosarat per preveure el resultat d'aquesta fusió, perquè, el nou creat "Arnal Cavero-Guillem Nicolau, ni tenia dotació econòmica, ni el govern s'obligava a publicar-lo —s'entén que no el publicaria. Tot i que, no estava mancat de cinisme el decret del govern PP-PAR quan establia que es donaria autorització al guanyador per publicar l'obra a l'editorial que li plagués. Preguntava jo a l'article del meu blog: qui es presentarà "gratia et amore" al premi pendent del 2012? El resultat, amb paraules de Mariano Garcia a l'*Heraldo* va ser: "*La patacada ha estat monumental i evidencia el fracàs sense pal·liatius d'una fórmula impossible. La nova orientació que li han donat aquest any als premis Miguel Labordeta i Arnal Cavero-Guillem Nicolau ha certificat la seua defunció"*. Només es van presentar a l'Arnal Cavero-Guillem Nicolau dues obres en llengua "indescriptible" com va dir el jurat —no hi havia cap membre de parla catalana—, per tant es va declarar desert.

Acte de lliurament dels darrers premis Arnal Cavero, Miguel Labordeta i Guillem Nicolau, el 8 de juny de 2012
SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

A la convocatòria del premi del 2013, segons publicació del BOA del 9 de gener del 2014, no es va presentar cap obra, per la qual cosa no es va nomenar ni tan sols el jurat del premi. L'ordre del 29 d'abril del 2014 el declarava també desert.

I el premi del 2014, segons vam conèixer el passat 18 d'abril ha esdevingut un "altre gran èxit" del govern aragonès: un cop més ha quedat desert, no es va presentar cap obra. El PP-PAR que van aprovar una Llei de llengües només per derogar l'anterior, que van unificar els dos premis, el Guillem Nicolau en català i el Arnal Cavero en aragonès, que els van deixar sense cap dotació econòmica i que ni tan sols van mantenir l'obligació de publicar les obres guanyadores, com he dit anteriorment, han assolit el gran objectiu que pretenien, extirpar-los de soca-rel.

Per allò que "quan el mal ve d'Almansa a tots *alcança*", el premi Miguel Labordeta ha seguit el mateix camí de desercions o quasi, i els altres premis literaris estan també en caiguda permanent. Les llengües i la cultura en general, a l'Aragó, "a cada bugada perden un llençol". Se n'adonen de tot això els aragonesos?

Per canviar l'amargor de boca, recordem l'últim premi Guillem Nicolau de l'any 2011 que va guanyar Carles Terès amb l'esplèndida obra *Licantropia*, tan venuda i amb tan bones crítiques per totes les terres de parla catalana. De cara al futur, però, vull pensar, cal pensar, que "de més verdes en maduren".

Juan Moneva i Puyol va admetre que a la Franja es parla català

// J.M. Gràcia

Al bloc de José Bada, **PeNsadillas ciudadanas**, es pot trobar un interessant comentari sobre un text, extret de les memòries de Juan Moneva, jurista, escriptor i fervorós amant d'Aragó (1871-1951). A l'esmentat text Juan Moneva reconeix com a català la llegua de Nonasp i Favara, i per deducció la de resta de la Franja. Moneva es penedeix de la injustícia d'haver practicat l'anticatalanisme en la seua joventut, i per sobre de tot el de la seua avia.

Veieu la traducció al català del text del blog de José Bada:

"El text reproduït és de Juan Moneva i Puyol [el de la imatge de capçalera]. Està tret de les seues *MEMÒRIES*, obra pòstuma de l'autor, prologada per J. Valenzuela La Rosa i impresa als tallers de *El Noticiero* sota la direcció d'Eduardo Berdejo Casañal. Ha arribat a les meues mans de la biblioteca personal de qui va ser alcalde de Saragossa i amic seu –de Juan Moneva– doctor en Dret i novel·lista, Rafael Pamplona Escudero, a través del seu nét –el de Rafael– i amic meu Pepe Artero a qui vaig conèixer fa anys en el Seminari d'Investigació per a la Pau. Quan ho vam fundar i en el qual seguim, jubilats tots dos, de les armes un i de la militància al CSLA l'altre després del LAPAO.

La meua última "guerra civil" aragonesa ha estat la defensa de la meua llengua, que és la catalana, i que és una de les nostres d'Aragó. Abans, mal informat, considerava enemic a Moneva. Avui m'assabento, en llegir el C. XXXIII de les seues *MEMÒRIES*, que la que era "rabiosament anticatalanista" era la seua àvia materna Catalina de l'Era –així sense H, és clar– que era d'Alcolea de Cinca –que no del Çinca– i que el seu –l'anticatalanisme de Joan Moneva– va ser un pecat de joventut del que es fa perdonar. Ho celebro. Que la pau segueix amb vosaltres!"

Francesc Mauri, fent país des dels núvols

// Carme Messeguer

Flamant Premi Franja 2013 al costat del seu pare –l'històric activista ribagorçà Josep Mauri–, en Francesc Mauri Domènech (Barcelona, 1966) és ben conegut de tothom per la seua dilatada trajectòria com a home del temps en diversos mitjans de comunicació: Catalunya Ràdio, Televisió de Catalunya, el Grup Flaix, *La Vanguardia*... També és autor de llibres sobre meteorologia, entre els quals *El temps vist des del cel*, en col·laboració amb un pilot d'avió. Premi Ondas 2010 amb l'equip de Catalunya Ràdio que va cobrir informativament el temporal de neu i Premi RAC 2014 al millor professional de ràdio per contribuir a apropar la meteorologia a l'audiència de manera didàctica i pel coneixement del territori.

Fidel als seus orígens, en Francesc va ser un incondicional del Projecte Moncada des dels seus inicis. Tot i les seues múltiples ocupacions, sempre trobava un espai a l'agenda per acudir cada curs escolar, al costat del Màrio Sasot, a les escoles o instituts de la Franja. Molt didàctic i entusiasta, sempre aprofitava també per replegar refranys i vocables relatius al temps meteorològic. De la passió que transmet per la seua feina n'és prova l'estació meteorològica que es va instal·lar, a suggeriment seu, en l'institut Ramon J. Sender de Fraga. Mauri considera fonamental el paper de TV3 en la normalització de la llengua i entén que tot i ser una televisió de Catalunya ha de donar servei a tots els territoris que comparteixen la llengua.

En l'actualitat el podeu veure diàriament oferint la predicció meteorològica en el TN vespre de TV3 i setmanalment, en tàndem amb la Lídia Heredia, presentant *Collita pròpia*, un programa que posa en valor el producte alimentari de proximitat. A més de la informació del temps, a Catalunya Ràdio dirigeix i presenta *Meteomauri*, un espai sobre meteorologia i medi ambient, i és membre del Consell Assessor del Servei Meteorològic de Catalunya.

Francesc Mauri
ARXIU

U12

Patxo, patxec i ratapatxec // Esteve Betrià

La primera vegada que vaig tenir notícia del mot 'patxo' degué ser cap a 1990 en ocasió de la preparació de l'edició conjunta dels articles i poemes en català publicats a la revista fragatina *La Ribera del Cinca* un parell d'anys abans de la proclamació de la Segona República Espanyola. A l'escrit signat per mossèn Salvador Miralles –'A la Madalena', aplegat a *Escrits en català a La Ribera del Cinca. (Fraga 1929-1931)* (1991), em vaig topar amb el mot 'Patxo!', forma que vaig entendre que es tractava d'una exclamació ponderativa, emfàtica, que serveix per expressar la importància d'una cosa, l'admiració que produeix; també vaig comprendre que es tractava d'una exclamació, a la manera de l'expressió 'Déu n'hi do!', encara que molt menys coneguda.

Sens dubte, a la recerca del significat del fragatí 'patxo!' vaig deure d'anar a parar a 'patxet' del diccionari general ('patxo' no hi és als diccionaris generals). I estirant de 'patxo' i 'patxet' vaig trobar al DCVB la forma 'patxec', recollida a Vilafranca del Penedès i definida com a "Collidor de raïms que baixa a treballar al Penedès des de la Ribera de l'Ebre", una definició que recorda a la que vaig localitzar al *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular catalana* de mossèn Griera per al mot –o la forma– 'patxet': "Home de la part de Tortosa, de la Ribera de l'Ebre, o de València, que es lloga pel veremar", recollida a l'Espluga de Francolí. Al mateix Tresor… encara trobem 'patxeta', forma emprada a Barcelona definida com "La treballadora valenciana".

De 'patxo' el *Tresor…* diu que és un "Apagesat, senzill, de costums primitives: 'El patxo està borratxo / s'ha begut l'enteniment, / ha tirat sa mare a l'olla / per un xavo d'aiguardent' (Corranda)."; mentre que al *DCVB* trobem un seguit d'entrades, algunes de les quals procedeixen de l'obra de mossèn Griera:1. Home que camina feixugament perquè està massa gras (Priorat). || 2. Treballador valencià, segons els anomenaven a Barcelona, perquè els valencians solien usar la interjecció *Patxo!* || 3. Apagesat, senzill, de costums primitives (Griera Tr.).|| 4. Apagallums de l'església (Cast.). || 5. Cosa insignificant, inútil o de mínima valor (Val.). «Això no val un patxo». «Quin patxo!»: quina cosa més inútil! Refr.: — «De Benissa, ni home ni matxo, ni cosa que valga un patxo» (val.). El mateix *DCVB* també recull una sèrie de mots relacionats o derivats del nostre 'patxo': 'patxoc', 'patxarro', 'patxicó', 'pàtxol', 'patxoto',…

En fi, per no allargar la cosa –ja es veu per on va: interjecció d'origen meridional; nimietat– només dues anotacions a propòsit de dos zoònims. El *DCVB* assenyala 'patxarell' com el nom que rep a Gandia i Sanet el 'passerell' general, i 'rata-patxet' el nom que rep el 'ratpenat' general (o no) a l'Alt Camp (Valls, Pla de Cabra) –cosa que Màrius Serra reafirmava en una col·laboració publicada a *El Punt Avui* del 9 de gener d'enguany. I dues notes toponímiques que hem trobat navegant per la xarxa a propòsit de dues instal·lacions hoteleres: Casa rural restaurant 'Borda Patxeta' a Canillo (Andorra) i el càmping 'Masia Can Patxet' a Santa Pau (La Garrotxa).

L'Institut Ramon Muntaner fa una crida a la participació al projecte "Memòria personal"

// Redacció

Memòria Personal (www.memoriapersonal.eu) és un portal-base de dades sobre la documentació escrita, relativa a escrits personals (dietaris, autobiografies, narracions en primera persona, cròniques, etc.), dels territoris de parla catalana. És, sobretot, un nexe entre informació i documentació d'arreu del país. Després d'anys de coneixement i treball a partir de fonts diverses i des d'àmbits diferents com ara la història, la literatura, l'art o la ciència, els especialistes han vist que el nostre és, possiblement després d'Itàlia, un dels territoris més rics en aquest tipus de documentació. Els escrits personals són un material que complementa de manera fonamental altres fonts històriques més conegudes, i que poden ser emprats per a l'estudi de la llengua i de fenòmens i esdeveniments diversos, tenint en compte que parteixen de l'observació directa de l'autor.

L'origen de la base de dades rau en un inventari elaborat des de la Universitat Autònoma de Barcelona. Tanmateix, la tasca ha continuat amb la voluntat de difondre i posar a l'abast d'un públic més ampli l'existència d'aquest material, i sobretot de consolidar un projecte que, de manera ben clara, és un projecte de país. Per aquesta raó, i gràcies a un acord amb el projecte LletrA de la Universitat Oberta de Catalunya i amb la Biblioteca d'Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona i moltes altres entitats, es va poder posar en funcionament aquesta base de dades: un inventari que dóna notícia detallada de documents d'arreu del territori (per autors, per comarques, per localitats, per temes…) i, en molts casos ofereix una versió original digitalitzada dels documents. Aquesta possibilitat permet que cada cop sigui major l'accés a l'estudi d'aquests documents.

Ara, l'Institut Ramon Muntaner i l'equip del Projecte Memòria Personal fan una crida als investigadors, persones interessades i a tots els centres de recerca locals i universitaris del país, ja que és la única manera amb què el fons inventariat es podrà anar incrementant amb el temps. L'objectiu últim és un bé comú per a tots: donar visibilitat a la feina de recerca i, per descomptat, apropar aquest tipus de material als investigadors, que pugui ser d'utilitat i accés públic.

NO SOM D' EIXE MÓN

Estat de la qüestió (del pacient) // Francesc Ricart

En veure la llum aquest *Temps de Franja*, els ajuntaments hauran conformat els nous consistoris municipals i a l'Aragó, al País Valencià i les Illes també hauran elegit els parlaments o les corts i els governs autonòmics corresponents. Molt bé, encara que una mica just de temps, la iniciativa de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca de demanar als partits polítics "les propostes en matèria lingüística". Em pareix que és el primer camí que es fa i és del tot pertinent i necessari perquè la ciutadania valore els responsables públics sobre els compromisos a què estan disposats en política lingüística. Servidor també ho demanava en el número anterior, si més no, hi demanava les propostes dels partits per a l'ensenyament del català. En qualsevol cas és bo que la llengua catalana siga una carpeta oberta que interpel·li els polítics.

Ara caldrà seguir com compleixen els programes, com incideixen a impulsar la recuperació d'una llengua massa malalta i caldrà exi-gir-ne el compliment o denunciar-ne l'incompliment. Per fer un seguiment responsable del malalt, ens podem informar del quadre mèdic del català acudint al *VII Informe sobre la situació de la llengua catalana*, corresponent a l'any 2013*. La radiografia –els termes mèdics hi són d'allò més escaients– del català a la Franja mostra un cos depauperat, molt castigat per les últimes inclemències que han augmentat –ploure sobre mullat– els dèficits de l'organisme.

És a dir, es constata una mancança alarmant en el subministrament d'energia, la necessària per mantenir viu el cos -llegiu-hi greus dèficits en l'ensenyament de la llengua-; així mateix la col·lectivitat, tan necessària per al manteniment de l'espècie d'homínids catalans, també trontolla, d'acord amb la recessió de parlants (aquesta part de l'Informe correspon al nostre homínid Natxo Sorolla); a l'Informe també es crida l'atenció d'una absència alarmant de components vitamínics sense els quals no es pot garantir una vitalitat mínima: poseu-hi que no hi ha mitjans de comunicació ni indústries culturals en català. I encara hi queda ben clara la sempiterna falta d'infraestructures necessàries d'atenció hospitalària, és a dir, que continuem amb una administració insolvent i adversa, ancorada en una situació jurídica absolutament inservible per a garantir la qualitat de vida. Tot plegat mostra el quadre clínic d'un malalt molt greu, amb dificultats molt marcades com ara l'estancament de la transmissió generacional, un marcador definitiu per al futur del pacient que necessita respiració assistida des de fa temps.

Aquest malalt, tanmateix, pateix dels "mals" d'altra gent escampada per tot el territori habitat per la mateixa "espècie" i estaria bé treballar de manera conjunta per superar els embats de l'epidèmia. En això del treball conjunt l'Informe que ens ocupa tampoc no ens ho posa fàcil quan conclou que "la fragmentació administrativa i l'absència de relacions fluïdes entre bona part dels territoris de l'àmbit lingüístic esdevenen un entrebanc molt important per a bastir sinergies". Com veiem, un quadre ben galdós que, tot i no sorprendre'ns perquè ja fa temps que ens l'anuncien i que l'intuïm, cada vegada és més sagnant.

* *VII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2013)*. Observatori de la llengua catalana. Coordinació Xarxa CRUSCAT)
Informe de l'Observatori de 2013 a la Franja en fase d'estancament la transmissió intergeneracional

Festa sí; llengua també

Morella va acollir la Festa per la Llengua, on va participar l'escola del Matarranya

// Rubén Lombarte

Morella va acollir el passat diumenge 26 d'abril, i per primera vegada en la seua vida, la trobada d'escoles en valencià i la **Festa per la Llengua**, una jornada que va servir per reivindicar l'ús i la importància de la llengua a l'escola com també la importància de les escoles rurals. Una trobada que va començar amb la instal·lació de diferents paradetes i de tallers al Pla dels Estudis de Morella, amb un munt d'activitats com ara cercaviles, actuacions, exhibicions i visites guiades durant tot el dia. Tot i la pluja, la Festa per la Llengua va ser un clam en defensa de l'escola rural i la llengua. Una trobada en la qual van participar també entitats i col·lectius de les Terres de l'Ebre i del Matarranya, que van estar representats per l'**Associació de Mares i Pares Clarió**, i que es van sumar a la festa per donar a conèixer les dificultats existents a la Franja en general i al Matarranya en particular per estudiar el català dins les aules.

El president de l'associació Clarió, José Manuel Aragonés, va explicar que "les nostres reivindicacions passen per demanar, com a mínim, dos hores de català a la setmana". El president de l'associació de mares i pares va recordar que "ara mateix només tenim **una hora setmanal de català**, i a sobre és de caràcter voluntari". Als pobles de parla catalana d'Osca i Saragossa "en tenen dos. Però al Matarranya, només en fan una. Això és el que demanem. Uns mínims per la nostra llengua". Aragonés no va amagar la gran dificultat i la regressió que està patint el català de la Franja. "La substitució lingüística està aquí", va denunciar el president de Clarió. "Hem detectat xiquets que entre ells ja estan parlant en castellà. Això és perillós, i és per això que una sèrie de pares preocupats per la salut de la llengua vam decidir fer esta associació". Aragonés va recordar que "a Aragó ho tenim tot en contra: DGA, ajuntaments, inclús població... **la situació és molt complicada**".

Tallers per la llengua
AJUNTAMENT DE MORELLA

Durant la celebració de la Festa per la Llengua, Morella va acollir infinitat d'actes com ara taules rodones, exposicions, conferències, cercaviles, actuacions, exhibicions, teatre, audicions, visites guiades... Al llarg del diumenge també es van fer diferents actuacions musicals. Van actuar els Gaiters de Morella, l'Associació Musical Mestre Candel i la Perkutada Morella. També es van fer visites guiades per Morella. Tot i que la pluja va fer acte de presència a meitat matí, la festa es va viure amb molt de seguiment. I és que van participar moltes associacions de pares i entitats arribades de diferents racons del País Valencià, les Terres de l'Ebre i el Matarranya. Totes elles posaven en valor la bona salut que té ara mateix la llengua dins les escoles rurals. Totes excepte el Matarranya, que ha vist com ha agreujat les dificultats històriques de normalització lingüística amb una nova Llei de Llengües que ha posat l'ensenyament del català i de l'aragonès contra les cordes.

Una Llei de Llengües que, segons va considerar la consellera Dolores Serrat durant la seua última visita pel Matarranya, en plena campanya d'Eleccions Municipals i Autonòmiques, "crec que vam apostar per una llei que manté la llibertat dels pobles a parlar la llengua que ells han defensat sempre sense fer denominacions". Serrat va afegir que "a Aragó, el tema de la llengua és un tema on no hi ha unitat de concepte. Natres defensem que cadascú pugui defensar la llengua que parla en les seues modalitats lingüístiques sense prohibicions i sense obligacions". La realitat és, però, i com bé han denunciat des de Clarió els últims cursos lectius, que cada curs hi ha un entrebanc nou perquè el català tingui cabuda a les aules. De fet, encara no està clar que succeirà amb les classes de català al IES Matarranya el pròxim curs escolar. Es podran donar en horari lectiu? Les posaran a la tarda com ja va passar fa uns cursos? Sigui com sigui, la qüestió és que l'esborrany del currículum de secundària i batxillerat que s'aplicarà des del pròxim curs escolar va obviar l'assignatura de català. Sigui una casualitat o no, fa malpensar.

CANÇONS PER A REFRESCAR LA TRADICIÓ

INSTITUTO DE ESTUDIOS ALTOARAGONESES
Diputación de Huesca

INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX SINCA
I.E.B.S.